

Om behandlingen av kvinnliga "arbets- ovilliga och samhällsvådliga".

Inledningsföredrag till diskussion

av

doktor Karolina Widerström.

Det von Kochska förslaget till »lag om behandling av vissa arbetsovilliga och samhällsvådliga» företer en omisskänlig tendens till större humanitet i behandlingen av de människor den är avsedd att gälla, och det innehåller åtskilliga värdefulla uppslag, som böra tillvaratagas. Författaren säger emellertid själv uti en publikation (*Lösdrivaren och samhället*, sid. 36) att förslaget icke är utgivet för att vara det allena saliggörande; och som sådant kan det tydligen heller icke betraktas.

En av huvudanmärkningarna mot förslaget är att det sammanför — såsom den gamla lösdrivarlagen gjort

det — så olikartade företeelser som å ena sidan bettleri och landstrykeri, å andra sidan prostitution. De båda kategorierna böra skiljas från varandra och behandlas var för sig. Särbehandlingen skulle kosta mera arbete, mera papper och bläck, men vi bruka här i Sverige inte vara njugga på något av dessa ting när det gäller att grundligt utreda en fråga. Varför skulle vi då vara det härvidlag? Det gäller ju i alla fall inte bara hur man lämpligast skall behandla vissa förkomna individer — en fråga viktig nog den förresten — utan det gäller att råda bot på en sjukdom, som sitter djupt inne i samhällskroppen och tär

på den, och av vilken sjukdom alla, säger alla samhällets medlemmar få känna verkningarna.*

Är då prostitutionen alldeles givet ett samhällsont? Frågan kan synas underlig, men den är icke desto mindre befogad. Sedan urminnes tider ha visserligen av och till stränga, t. o. m. grymma straff ådömts de prostituerade, men — i krigstider ha de alltid, med vederbörande myndigheters goda minne, fått åtfölja trossen, och i detta sista krig, i tjugonde århundradet efter Kristus, har samma fenomen upprepats. Och med vederbörande myndigheters goda minne ha kadreerna av de medförda gjorts så välförsedda som möjligt. Finansieringen känner jag inte närmare till, men jag förmodar att den bestritts av det allmänna, d. v. s. av alla medborgare. De prostituerades tjänster betraktas således i krigstid t. o. m. av officiella myndigheter såsom nödvändiga, dessa personer äro således då samhällsnyttiga medborgare. Hur är då betraktelse-sättet i fredstid? Låtom oss forska efter. För icke så länge sedan hörde jag en fint bildad dam, i en samling av andra fint bildade damer, yttra, att »handskemorale», d. v. s. den lika morale för män och kvinnor, den trodde då inte hon på, och den kunde man väl inte tänka sig tillämpad. Vad innebär detta? Jo, att bredvid de kvinnor, för vilka den högre köns morale skall gälla, måste, för att männen skola bli i stånd att handla enligt sin lägre moral, med nödvändighet existera

en grupp kvinnor, vilkas tjänster de kunna få ta i anspråk. För många år sedan yttrade en man, under ett allvarligt och öppenlystigt samtal om allvarliga ting (det var frågan om reglementeringen, som man då debatterade), ungefär följande: »Vi män äro de prostituerade tack skyldiga för att de finnas till.» Jag studsade till inför yttrandet; det har kommit för mig flera gånger sedan; det vittnar i själva verket om en rätt sällsynt nobless i tankegången.

Låtom oss icke i självförhävelse ställa dessa båda människor vid skampålen, det förtjänar ingen av dem, och det skulle förresten inte nytta något till. Men det är stora skäl att begrunda de båda yttrandena. De äro helt säkert symtomatiska, de röja den mening som är rådande i vida kretsar av vårt folk, hos kvinnor såväl som hos män.

Varför förakta vi då de prostituerade, varför förfölja och straffa vi dem? De äro syndabocken, som man lassar sin skuldbörda på och avrättar — för att sedan gladeligen synda alltfört. Kunde det inte vara på tiden, nu när människorna i alla fall hunnit bra långt i utveckling och självkänedom, att var och en toge sin skuld på sig, själv lede sitt straff och försökte av egen kraft göra sig skulden kvitt?

I det fenomen, som kallas prostitution, ingå tvenne parter, som handla gemensamt, nämligen de prostituerade och deras kunder. Detta faktum har man så att säga inte varsnat förr än i en sen tid. Man har åtminstone icke reflekterat däröver förut, i varje fall ej offentligt dryftat det. Inom regle-

* Som bekant torde vara, har Kungl. Maj:t på försommaren tillkallat nya sakkunniga för frågans ytterligare utredning.

menteringskommittén framhölls det med kraft av professor Johansson, och statsmakterna togo konsekvenserna av detsamma när de antogo lagen om bekämpande av de smittosamma könsjukdomarna. Denna lag går i professor Johanssons anda, i det att de åtgärder den påbjuder riktas mot båda parterna. Samma åläggande gäller för båda beträffande läkarundersökning och behandling, samma straff drabbar båda i händelse av medveten överföring av smitta.

Frågan om lösdrivarlagens tillämpning på prostituerade kvinnor behandlades ock av reglementeringskommittén. Dennas majoritet uttalade sig för att den fortfarande skulle på dem tillämpas, de båda reservanterna åter uttala sig däremot. Lex veneris tar ingen ståndpunkt. Frågan uppsköts alltså, och det har blivit överlämnat är vår tid att ta ställning till den. Ve oss, om vi underlåta att ta motsvarande konsekvenser, som statsmakterna togo år 1918!

Men kan man då jämställa de båda parterna? Kan man jämställa dessa lättjefulla, ofta nöjeshungriga, ofta synnerligen fräcka prostituerade, vilkas enda eller huvudsakliga, vämjeliga sysselsättning är att låta sin kropp begagnas av snart sagt vilken man som helst, kan man jämställa dessa med män, av vilka de flesta äro verksamma, arbetande människor och dugliga samhällsmedborgare, av vilka de flesta, åtminstone vid dager och i sällskapslivet, icke te sig fräcka utan tvärtom riktigt hyggliga, män som vi umgås med och bland vilka många av oss finna våra bröder, fäder, söner, trol-

vade och makar? (De flesta av de prostituerade kunder äro, enligt vad gjorda undersökningar såväl hos oss som i andra länder visat, gifta.)

Det är säkerligen ingen, som har velat jäms t ä l l a de båda parterna, jämställa hela deras personer. Men väl kan man jämföra dem i deras relation till den företeelse det här gäller. Uppenbart för var och en är väl, att båda vid tillfällena i fråga äro så långt som möjligt avlägsna från normalt samliv mellan man och kvinna. Och vanemässigheten? Ja, föreligger inte den manne hos den äkta man t. ex., som varje gång hans hustru är till köns- umgänge obekvämlig på grund av havandeskap, barnsäng eller sjukdom, tar skadan igen hos fala kvinnor, eller hos de unkarlar, till vilkas livsföring det hör att besöka dylika? Att därvid ge betalt eller ta betalt måste väl räknas lika simpelt? Säkert är ju dock, att kunden varje gång han köper gunsten pressar ned den som ger den allt djupare ned uti den pariasklass, människors dom avskilt henne till. Det är ju det rullande guldet, som möjliggör de prostituerades existens. Gåves icke guldet ut, funnes ej heller de.

Men, säger man, de prostituerade äro samhällsfarliga särskilt därför, att de gå ut på jakt efter den manliga ungdomen. Gå då inte män på jakt efter den kvinnliga? Det finns väl knappast någon kvinna, som icke från sin nuvarande eller förflutna ungdom kan vittna om, att om hon råkat vara ute sent en afton eller en natt, hon för det mesta blivit ofredad av män, som uppenbarligen ansett henne som sitt rättmätiga jaktbyte.

Vad är det då manne som vi, som vilja att även den manliga parten i prostitutionsföreteelsen skall bli föremål för åtgärder, vilja att det skall göras åt dessa män? Kunna vi manne vilja sätta dem på tvångsarbetsanstalt? Säkerligen behöver man ej göra detta för att lära dem arbeta, ty de allra flesta av dem både kunna och vilja detta. Och att ifrågasätta att intaga dem där för att de skola lära sig bättre könsmoral skulle väl närmast verka löjligt. Det är inte på det sättet man förvärvat bättre könsmoral, det måste ske på helt annat sätt. Jag återkommer till detta.

Det föreliggande lagförslaget författare drar nu icke alls konsekvenserna av nyss framhållna faktum, d. v. s. att i prostitutionsföreteelsen ingå tvenne gemensamt handlande parter. Han går alltjämt i de gamla hjulspåren, riktande åtgärderna alltjämt enbart mot de prostituerade — samtidigt som han förklarar sig icke tro på möjligheten av prostitutionens utrotande!

De åtgärder, förslaget författare föreslår, äro i första hand hjälpåtgärder, bestående i fattigunderstöd om nöd är för handen — således en mera tillfällig hjälp — samt i anskaffande av arbete, sålunda en mera varaktig och effektiv hjälp. Och det äro vi säkerligen alla ense om, att bredvid en påverkan av den inre människan, en påverkan, som måste vara lika försynt som djupgående, måste ställas hennes förseende med arbete samt hennes dugliggörande för arbete. Ett arbete, som tar en människa fången, som intresserar henne och ger hennes liv innehåll, är ju det allra

bästa hjälpmedel hon kan få emot fres- telser av allehanda slag. Men uppenbart är, att det arbete, som skall kunna åstadkomma något dylikt, måste vara ett sådant, som motsvarar hennes individuella läggning, ett sådant, där just hon kan prestera något dugligt. Det är inte alls sagt, att detta något för alla kvinnor är matlagning eller städning eller sömnad. Vilja vi därför allvarligen i och med arbetet skänka dessa kvinnor icke blott en möjlighet att förvärva livets nödtröft, utan även ett medel till uppresning och förvärv av självaktning, så måste vi med nödvändighet ge dem de mest olikartade slag av arbete att välja på. Om allt detta nämner förslaget icke ett ord, och det innehåller ingen brukbar utredning om för kvinnor lämpliga arbeten. Visserligen menar författaren, att vissa former av skogsarbete skulle lämpa sig för kvinnor, detta på grund av under kristiden gjord erfarenhet. Men den erfarenheten gällde tillfällig användning i detta arbete. Dessutom yttrar den person, som haft uppdraget att göra en undersökning om arbete i de allmänna skogarna, följande: »För kvinnornas vidkommande har det här föreliggande problemet mindre intresse, av det skäl att sysselsättningen med skogsarbete för kvinnan icke som för mannen kan innebära en möjlighet att lära ett yrke och i detsamma för framtiden fullt självständigt vinna sin utkomst.»

Göra hjälpåtgärderna ingen effekt, skola tvångsåtgärder tillgripas. Tvångsarbetsanstalten skall stå där dels som ett hot, en varning och en yttersta resurs beträffande de motspänstiga, dels

för att utgöra interneringsanstalt för de oförbätterliga.

Bland dem, som man räknat som oförbätterliga, finns en grupp, som jag måste dröja något vid. Det finns människor, som äro abnorma, kroppsligt och själsligt defekta (i högre eller lägre grad), och som därför äro så gott som predestinerade till att bli av samvetslösa människor missbrukade. Gjorda undersökningar ha uppdatat, att sådana människor i mycket stor utsträckning ingå i de prostituerades led, de synas utgöra omkring hälften eller kanske mer. Men att de kommit att så göra, beror uppenbarligen på att samhället hittills försummat att göra sin plikt emot dem. De böra givetvis redan som barn, så tidigt som möjligt, uppsåras och på särskilt sätt omhändertagas. Härtill föreligger numera möjlighet och skyldighet enligt 1924 års »Lag om samhällets barnavård», § 36, och efterhand som vederbörande bli förtrogna med denna lag och skaffa sig insikter och anlita sakkunnig hjälp för att kunna effektivt handhava den, så komma dessa element att elimineras, förutom att de erhålla den vård de för sin egen skull äro i behov av.

Många äro motspänstiga och kunna förefalla rent av oförbätterliga på den grund, att de blivit oriktigt, psykologiskt behandlade. Jag ber att här få citera doktor Laura Petris ord i en berättelse i nr 17 i tidningen Idun för i år, med titel: »Min vän från den undre världen». Hon har av denna sin vän lärt följande: »Tvång och fängelse biter ej på lösaktiga kvinnor. Det enda som biter är ett högt ideal förtätat i en människa, Guds heliga kärlek för-

kroppsligad i en människa.» Och Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse säger på ett ställe i sitt yttrande över ifrågavarande lagförslag: »Prostitutionen låter sig ej utrotas genom tvångsåtgärder.» (Inom parentes sagt har enligt min mening styrelsens majoritet icke dragit de logiska konsekvenserna av detta och en hel del andra sina yttranden, i vilka jag helt och hållet kan instämma.)

Beträffande möjligheterna att »få folk» av de prostituerade lägger jag för min del utomordentligt stor vikt vid vad fru Anna Höjer, för åtskilliga år sedan styrelseledamot i Fredrika-Bremer-Förbundet, yttrar därom. Fru Höjer är, något som den yngre generationen nog inte känner till, en av pionjärerna inom det frivilliga räddningsarbetet bland de prostituerade, en person vars fördomsfria, klara syn och långa och rika erfarenhet göra henne till vår främsta auktoritet på området. Hon säger: »Dessa kvinnor kunna bli lika bra människor som Ni och jag.» Mot detta omdöme kan man nu ställa andra, rakt motsatta, från andra personer, vilka ävenledes hava stor erfarenhet. Jag tror emellertid dels att dessa personer ta med erfarenheten även från de psykiskt defekta, dels att den behandling skyddslingarna undergått icke varit av det effektiva slaget, d. v. s. den psykologiskt riktiga.

Såsom av vad sagts torde framgå, är det allenast den frivilliga räddningsverksamheten, som mina meningsfränder och jag tillskriva något verkligt värde, någon verklig effektivitet. Men vi då männe, att inga straff äro behöfliga, att inga sådana kunna ha ut-

sikt att göra nytta? Nej så alldeles negativa emot dem äro vi icke. Men vi mena, att de framförallt måste vara rättvisa. Straff för antastande på gatorna kan bli ett rättvist sådant. Reglementeringskommittén var inne på den vägen. Den föreslog ett tillägg till Kap. 18 § 13 strafflagen, så lydande: »Den, som genom ord, tecken eller annan gärning, på sätt som är ägnat att väcka allmän förargelse, uppfordrar eller inbjuder till otukt, varde, där ej gärningen efter mom. 1 bör svårare anses, dömd till böter eller fängelse i högst sex månader.» Detta förslag antogs av andra kammaren men avslogs tyvärr av första. Givetvis bör man se till att ett moment med nämnda innehåll framdeles inryckes i vår lag.

Jag framhöll nyss, att det existerar en mycket utbredd mening, att icke samma stränga könsmoral kan gälla för män som för kvinnor samt hurusom korollarier till denna mening är att prostitutionen måste betraktas såsom nödvändig. Så länge denna mening är rådande — jag menar på djupet, inte officiellt, ty där bekännes den inte — så länge kan uppenbarligen prostitutionen icke försvinna. Betänk vilken suggestiv makt som ligger uti den allmänna opinionen! Skick och bruk och jargong ta de svaga och osjälvständiga hjälplöst med sig och söva alltför ofta även de starkares samveten. Och betänk hur självsuggestionen verkar! Hur den övertygelsen verkar, att det och det är nödvändigt för mig! Till könsdriftens egen styrka har århundradena igenom adderat sig denna allmänna opinion, denna egna övertygelse. Mot dem måste resas sådana av

motsatt innehåll. Därtill har för övrigt redan början skett. Så ha framstående tyska läkare i ett uppprop, utfärdat till den manliga universitetsungdomen, förklarat, att könsdriften kan behärskas och att återhållsamhet icke skadar. En svensk manlig läkare, doktor Josua Tillgren säger, på grund av iakttagelser av från kultiverade hem utgången manlig ungdom, som käckt och självständigt vetat att bevara sin orördhet: »Dylika iakttagelser göra även en skeptiker benägen till tro på uppfostrans möjligheter att leda den mäktigaste mänskliga driften såsom vattubäckar.» (I »Sexuell hygien och etik», Bergvalls förlag, 1922.) I en liten skrift av Ebba Pauli och Sam. Thysell (»Samhällets åtgärder mot lösdriveri och prostitution», Birkagårdens förlag, 1925) påpekas, hurusom en tanke, som har en djup etisk innebörd, för vår tids människor fått en utomordentlig betydelse, den nämligen, att en människa ej får missbrukas till att blott bli medel för tillfredsställande av annans själviska syften. — Komme männen att reflektera över att en man, för varje gång hans brukar en fal kvinna, begår en låghet, en gemenhet emot en medmänniska, eftersom han för varje gång pressar henne ännu djupare ned i hennes förnedring, så skulle det medvetandet säkerligen göra verkan på icke så få.

Könsdriften är en naturlig drift, som verkar med en naturkrafts styrka. Men människan har fått gåvan att göra sig icke blott de yttre naturmakterna underdåniga utan också dem, som bo i hennes eget bröst. Det är storartat att tvinga vattenmassor och elektriska

strömmar att lyda människans bud, men det är vida mer värt att bringa strömmarna i själens djup att lyda. Där har verklig mannakraft användning, där har den ett fält att vinna segrar på. Nog kan det komma att stå som ett mannaideal.

Vi behöva en ny syn på könslivet, på dess mening och mål, vilka väl i korthet uttryckt kunna sägas vara släktets fortvaro på jorden och därigenom möjliggörande av släktets gradvisa fullkomnande generation efter generation. Under ömsesidig hjälpsamhet, under trohet mot varandra skola män och kvinnor söka sin största gemensamma uppgift uti att åt de barn, de ge livet, skänka en miljö, där de kunna utvecklas till människor, som äro värdiga detta namn. Detta behöver t a l a s om, människor behöva väckas till medvetande därom. Och denna nya syn måste ges åt den uppväxande generationen.

Vid puberteten, då fortplantningsdriften vaknar, då nya krafter börja röra sig inom den unga individen, då växer också fram en kraft till värn för det spirande, en känslighet och ömtålighet för vad som rör sexuallivet, ofta stegrande sig till intensiv motvilja mot det obscena, det liderliga (tyvärr händer det dock understundom att

liderlighet blivit direkt inplantad av omgivningen i den unges sinne). För denna själens, denna sinnets självbevarelsedrift till hjälp sanna och sunda kunskaper om fortplantningen, meddelade efterhand som barnet och den unge begär dem och kan ta emot dem, samt en ideell syn på könslivet, så skapas därmed ett skydd, starkare än något som helst annat och ojämförligt mycket starkare än det, som består däruti, att man skaffar bort frestelser ur de ungas väg.

En tänkare har yttrat: »Av det sätt, på vilket man låter ungdomen inhämta sina begrepp om sexuallivet, beror ett folks framtid.» Det finns i själva verket många människor, som behjärtat detta, bland föräldrar, lärare, läkare; och många, många fler komma att behjärta det, blott de komma att tänka därpå och överväga det. Vad de behöva är att räcka varandra handen till samarbete. Det är ett stort mål att samlas om, detta, att göra vårt folks framtid ljus. Och strävan mot det samma betyder ifråga om den angelägenhet som här sysselsätter oss att man skapar ett av de medel som verkligen kan bota samhällssjukdomen. In-te skall man väl då nöja sig med palliativ, som lämna frätsåret kvar.

